

SECTION: LAW SCIENCES.

SEKCJA: NAUKI PRAWNE.

How to cite: Bohdan, Y. (2023). Comparative analysis of constitutional legal mechanisms for preventing corruption in Ukraine and other countries. *Global Innovations and Collaborative Solutions in Contemporary Science* (pp. 307-310). Futurity Research Publishing. https://futurity-publishing.com/international_conference_3

Comparative analysis of constitutional legal mechanisms for preventing corruption in Ukraine and other countries

Порівняльний аналіз конституційних правових механізмів запобігання корупції в Україні та інших країнах

Богдан Юлія Валеріївна ¹

¹ кандидат юридичних наук, доцент кафедри філософії, права та соціально-гуманітарних дисциплін Національної академії статистики, обліку та аудиту, м. Київ, Україна, bogdanyulya@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-6898-2675>

Accepted: December 4, 2023 | **Published:** December 13, 2023 | **Language:** English

Abstract: Prevention of corruption is an important component of state policy. The purpose of writing is to analyze domestic and foreign constitutional legal mechanisms for the prevention of corruption. Methods of classification, analysis, systematization, generalization were used. Main bodies and laws regulating the issue of corruption in Ukraine were determined. The drawbacks of the anti-corruption legislation were identified, and recommendations were provided based on the study of foreign experience. Need for further improvement of the existing system both in Ukraine and in the world was determined. Obtained results can be used during preparation for seminars and writing articles on topic.

Key words: corruption, anti-corruption legislation, lobbying, constitution, corruption perceptions index.

Вступ

Корупція виступає однією з головних перешкод на шляху до економічного розвитку, політичної стабільності та надійності суспільної системи. Вона завдає непоправної шкоди державі і суспільству, спричиняючи бюджетні проблеми, падіння якості послуг, збільшення соціальної напруги, підриває авторитет влади і зменшує до неї довіру в суспільстві, а також чинить негативний вплив на імідж держави у світі.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Дослідженню питання запобігання корупції присвячено низку робіт вітчизняних вчених. Серед таких, що опубліковані останнім часом, можна виділити декілька розвідок. Мулик у своїй праці проаналізував можливість внесення до законодавства, що регулює питання запобігання корупції, низки норм, спрямованих на протидію корупції під час передачі дарунків до ЗСУ (Мулик, 2023). Пишна здійснила класифікацію суб'єктів запобігання корупції, а також визначила основні її види (Пишна, 2022). Однак недостатнім зостається дослідження теоретично-правових аспектів протидії корупції в провідних країнах світу. Важливим імпульсом до осмислення актуальності даної проблеми є прагнення України до європейської інтеграції. Через це необхідним є дослідження закордонного досвіду протидії корупції задля впровадження розглянутих практик в існуючу систему запобігання корупції в Україні.

Метою написання роботи є визначення поняття «корупція» та дослідження конституційних правових механізмів її запобігання в Україні та інших країнах світу.

Результати дослідження

Корупція – це негативне явище, яке найчастіше проявляється у зловживанні владою або службовим становищем посадових осіб для особистої вигоди. Корупція може приймати різні форми, такі як хабарництво, зловживання впливом, непотизм, розкрадання, шахрайство, фаворитизм тощо. До різновиду корупції часто відносять також лобіювання, хоча в деяких країнах світу лобізм не є порушенням законодавства.

Сукупність правових норм, які визначають правові засади діяльності спрямованої на боротьбу з корупцією, об'єднані в антикорупційне законодавство країни. Основним законом, що регулює механізми запобігання корупції в Україні, є Закон України «Про запобігання корупції». Цим нормативним актом визначені спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції – це органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції (частина перша статті 1 Закону України «Про запобігання корупції»).

Відносини, що виникають у сфері запобігання корупції, регулюються, зокрема Конституцією України (стаття 2 Закону України «Про запобігання корупції»). Згідно ст. 19 Конституції України, органи влади та їх посадові особи повинні діяти відповідно до прийнятих норм та правил Основного Закону, а у ст. 24 визначається рівність всіх громадян перед законом. Однак наявність депутатської недоторканності (ст. 80 Конституції України) виступає перешкодою щодо запобігання корупції, що спричинене зловживанням своїх повноважень представниками органів влади. У цьому контексті важливим кроком є запровадження певних обмежень депутатської недоторканності. Така практика поширена в деяких країнах і може бути використана в Україні. Наприклад, в Казахстані депутати позбавляються недоторканності за скоєння тяжкого злочину, тобто такого, що передбачає позбавлення волі від п'яти до десяти років або сплату штрафу у розмірі від двадцяти до сімдесяти п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів (ст. 96 Кримінального кодексу України). В свою чергу, в

Скандинавії передбачені відповідні дії у разі скоєння злочину – застосування покарання щодо позбавлення волі від двох років.

Дотримання антикорупційних принципів є необхідним і з огляду на прагнення України вступити до ЄС. Так, відповідно до рішення Венеціанської комісії, до Конституційного Суду України не можуть бути призначені судді, кандидатури яких не було ухвалено Дорадчою групою експертів (ДГЕ). Згідно Конституції України, призначення суддів повинно здійснюватися на конкурсній засаді, однак, відповідно до законопроекту №7662, не забороняється призначати кандидатів, що отримали незадовільну оцінку ДГЕ. Це є негативним фактором, адже виступає перешкодою на шляху до євроінтеграції.

Про ефективність боротьби з корупцією свідчить позиція країни в Глобальному індексі сприйняття корупції – щорічному рейтингу країн світу, що укладається організацією Transparency International і відтворює сприйняття корупції у країні за шкалою від 100 (немає корупції) до 0 (надзвичайна корупція). В цілому, країнам Європейського союзу притаманна європейська модель сприйняття корупції, що характеризується практичною відсутністю корупції. Наразі, для України індекс сприйняття корупції складає 33 бали зі 100 можливих. В той час, коли для більшості країн ЄС даний показник складає більше 50 (Індекс сприйняття корупції у світі – 2022, 2023). Такі результати були отримані завдяки запровадженню в деяких країнах, зокрема в Швейцарії, для якої індекс сприйняття корупції на кінець 2022 року склав 82 бали, в Німеччині – 79 балів та в Австрії – 71 бал, принципу чотирьох очей, що полягає у подвійному контролі всіх операцій, а саме виключає можливість одноосібного прийняття рішень. Окрім того, наприклад, в Нідерландах Конституцією закріплені заходи боротьби з корупцією, що включають гласність всіх порушень з подальшим обговоренням можливих наслідків та заходів їх усунення, а уряд зобов'язується монарху не порушувати антикорупційне законодавство.

Для азійських країн, натомість, характерний високий рівень корупції, боротьба з яким полягає в тотальному контролі з боку держави над всіма сторонами громадського життя. Так, подекуди, найжорстокішим покаранням за порушення антикорупційного законодавства є смертна кара. В Україні на законодавчому рівні закріплене право на життя кожного громадянина. У разі порушення антикорупційного законодавства передбачається штраф або позбавлення волі без можливості звільнення від відповідальності у зв'язку з покаяттям, навіть у разі скоєння подібного злочину вперше. Для порівняння, Конституція КНР не передбачає наявності у громадян КНР та іноземних громадян права на життя, тому в КНР застосовується смертна кара як покарання за порушення соціалістичного режиму, порядку управління та державної безпеки. В окремих випадках покарання можливо відтермінувати до двох років включно та/або скасувати з одночасною заміною на позбавлення волі (Матяш, 2023).

Для Сполучених Штатів Америки, в свою чергу, притаманні такі конституційні правові механізми запобігання корупції, як практична відсутність імунітету у працівників органів влади, включаючи Президента, можливість отримання винагороди посадовими особами виключно від уряду своєї держави, а також наявність покарання за будь-яке потенційне правопорушення антикорупційного законодавства з можливим позбавленням волі на декілька десятиліть, що не властиво українському законодавству. В Конституції США чітко визначено порядок притягнення до відповідальності порушників антикорупційного законодавства, а саме: передбачається відсторонення від роботи осіб, що обіймають посади від Президента країни до цивільних посадових осіб, у разі визнання їх винності в порядку імпічменту.

Однак, незважаючи на жорсткий контроль протидії корупції, в США на законодавчому рівні легалізовано лобізм та президентське помилювання, що не є нормою для законодавства нашої країни. Багато науковців вважають лобізм альтернативою корупції, адже дане поняття передбачає

вплив на політичну систему та сферу державного управління з боку представників недержавних організацій задля забезпечення прийняття чиновниками рішень, вигідних для певного кола осіб. В свою чергу, президентське помилювання дозволяє зняти звинувачення з особи, що була притягнута до відповідальності за порушення антикорупційного законодавства. А отже – це унеможливорює повне викоринення проблеми корупції (Зосимчук, 2023).

Висновки

Проблема корупції властива не тільки Україні, а й більшості країн світу. Проведений аналіз основних механізмів протидії корупції показав наявність сукупності антикорупційних методів, які відрізняються залежно від того, в якій країні вони запроваджуються. Було визначено необхідність комплексного застосування існуючих підходів, адже запобігання корупції сприяє економічній стабільності, соціальній рівності, ефективному розподілу наявних ресурсів, посилює демократію та забезпечує захист прав громадян країни. З метою пришвидшення процесів євроінтеграції вбачаємо необхідним подальше удосконалення антикорупційного законодавства України.

Література

Зосимчук, Б. (2023, 22 червня). *А як у них? Корупція в ЄС та США*. Останні новини від редакції сайту Інформатор: теми дня, фото, відео, події. <https://informer.ua/uk/a-yak-u-nih/amp>

Індекс сприйняття корупції у світі – 2022. (2023). Індекс сприйняття корупції у світі – 2022. <https://cpi.ti-ukraine.org>

Матяш, Т. (2023, 7 січня). *У Китаї колишнього чиновника засудили до страти за хабарництво, але пом'якшили вирок до довічного ув'язнення*. LB.ua. https://lb.ua/world/2023/01/07/541801_kitai_kolishnogo_chinovnika.html

Мулик, О. Р. (2023). Окремі аспекти запобігання корупції при передачі подарунків до сил безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану*, 113-117. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-30>

Пишна, А. Г. (2022). Актуальні аспекти протидії корупції. *Актуальні питання запобігання корупції: міжнародний та національний досвід*, 56–59, <https://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/5796>